

2015.gada 26.augusta skolotāju konference
«Atbalsts skolotājam profesionālajā darbībā»

Daugavpils universitāte

Atbalsts skolotājiem darbā ar talantīgajiem bērniem

Irēna KOKINA
Dr.psych., asociētā profesore

RIS3 Viedās specializācijas stratēģija

Viedās Specializācijas Stratēģija ir tāda attīstības stratēģija, kas paredz *mērķtiecīgu pētniecības un inovāciju resursu fokusēšanu jomās, kur valstij ir priekšrocības...*

- Eiropas Savienības struktūrfondu ieguldījumiem pētniecībā un inovācijās periodā 2014.-2020.gadam

„Talanti tiek uzskatīti par valsts inovāciju kapacitātes galveno sastāvdaļu.”

- Sakarā ar to, ka talanti tiek uzskatīti par valsts inovāciju kapacitātes galveno sastāvdaļu (RIS3), *visu līmeņu studiju programmās izglītības jomā jāakcentē apdāvinātības izpratnes un attīstības aspektus.*

Talantu attīstība

Pievienotā vērtība

Ilgtermiņa ieguldījums

Visaugstākā līmeņa potenciāls jebkurā jomā

Talants

Uz doto brīdi zinātnieki daudzās pasaules valstīs intensīvi pēta apdāvinātības būtību, tās identifikācijas problēmas, apdāvinātības attīstības specifiku u.tml.

Renzulli & Reis, 1984;

Renzulli, 1986;

Torrance, 1988A;

Miller, 1994; Eyre, 1997;

Freeman, 1998; Babaeva, 1999;

Savenkov, 2000; Sternberg, 2003 ...

Daudzās pasaules valstīs īpaši apdāvināto bērnu ir
3% - 5%

Latvijā īpaši apdāvināto bērnu skaits ir
apmēram 10%

Valstī gan nav skaidrības, ko īsti ar šo potenciālu darīt.
Vispārizglītojošā skola ne vienmēr gatava pieņemt apdāvinātus
bērnus.

**Apdāvinātu bērnu atbalstošas
organizācijas**

**APDĀVINĀTU BĒRNU IZAUGSMES
VEICINĀŠANAS ASOCIĀCIJA – AB**

**EIROPAS APDĀVINĀTĪBAS PADOME
ECHA
European Council for High Ability**

**PASAULES APDĀVINĀTO UN
TALANTĪGO BĒRNU PADOME
WCGTC –
WORLD Council for Gifted and Talented
Children**

Vācija	Lielbritānija	ASV	Izraela	Krievija	Latvija
<p>Apdāvinātie bērni mācās ģimnāzijās, kur jau 10-12 gadu vecumā viņi tiek sadalīti atsevišķās grupās.</p>	<p>Aktīvi līdzdarbojas Lielbritānijas IM universitātes un koledžas, sab. org-jas.</p> <p>Radošums ir vissvarīgākais visu talantu attīst.elements.</p>	<p>Apdāvināto bērnu apmācība parastajos klasēs, bet pēc individuālām programmām</p> <p>Programmai jānodrošina izglītojamo pašizzināšanas process</p>	<p>Talantīgus bērnus katru gadu atlasa pēc vienota eksāmena 2.-3. klasēs</p>	<p>Tieši skolā ir jāpanāk diferencēta pieeja skolēniem gan no skolas vadības puses, gan no skolotāja puses.</p>	<p>Psihologi, pedagogi, vecāki apvienojas asociācijās, pēta mācīšanas, audzināšanas, sociālās adaptācijas un citas problēmas</p>
<p>Liela popularitāte ir „Brīvlaiku akadēmijām”.</p> <p>Frankfurtē bija dibināts Centrs apdāvinātiem bērniem</p>	<p>Sadale plūsmās</p> <p>Sadale noteiktās grupās</p> <p>Individuālais mācību plāns</p> <p>Duālais plāns</p>	<p>Speciālo klašu izveidošana parastajās vispārizglītojošās skolās</p> <p>Speciālo skolu izveidošana</p>	<p>Šie skolēni kļūst par dalībniekiem programmā īpaši apdāvinātiem bērniem.</p>	<p>Galvenā uzmanība tiek pievērsta tieši skolotāju gatavībai strādāt ar šādiem bērniem un skolas vadības spējām nodrošināt šādu pieeju.</p>	<p>Ir biedrība "Apdāvināto bērnu fakultatīvā skola" (ABFS).</p> <p>Darbība ir fragmentāra</p>

DAŽI UZSKATI PAR APDĀVINĀTĪBU

Helvēcijs

- “...apdāvinātība nekādā ziņā nav atkarīga no iedzimtības – visu, par ko cilvēks kļūst, nosaka izglītība, kas iegūta dzīvojot sabiedrībā...”

Šopen
hauers

- “...ikviens bērns zināmā mērā ir ģēnijs...”

Leitess

- “...dabas dotumi, kas ir spēju pamatā, var attīstīties tikai atbilstošas darbības procesā...”

Lom
brozo

- “...ģenialitātes rašanos veicina psihes traucējumi”....

Apdāvinātība

Ģenētiski noteikta dabiska spēju sastāvdaļa,
kas attīstās atbilstīgas darbības rezultātā,
vai mazinās,
ja to neizkopj.

(Pedagoģisko terminu skaidrojoša vārdnīca)

Apdāvinātība

- Apdāvinātība izpaužas dažādi (individuāli)
- Dotības var attīstīties nevienādi
- Dotības attīstoties iegūst jaunas īpašības

APDĀVINĀTĪBAS IZPRATNE

- *Plomins R.,*
- *Frīsa I.,*
- *Tompsons L.,*
- *Ruttere M. u.c.)*

Apdāvinātība – daudzu faktoru (biogēnētisko, sociālo, personības struktūrkomponentu) mijiedarbības rezultāts

- *Sternbergs R., Devidsons J.,*
- *Babajeva J., Hellers K.,*
- *Mjonkšs F., Subotniks R.,*
- *Savenkovs A. u.c..*

Apdāvinātība – nevis statistiska, bet gan dinamiska sistēma

Apdāvinātības attīstības līmeņi

Dotības jebkura pozitīva, iekšēji motivēta attieksme (sliksmes, interese u.tml.) pret kādu noteiktu darbības veidu. Dabiskas, iedzimtas potenciālas spējas.

Spējas Īpašības, kas dod iespēju ko sekmīgi darīt, veikt, uztvert, reaģēt.

Talants

Izcilas spējas, ko liekot lietā, var dot nozīmīgu ieguldījumu kultūrā, tādējādi iegūstot sabiedrības atzinību, persona ar izcilām spējām.

Ģenialitāte

Augstākā apdāvinātības attīstības pakāpe, kas atstāj zīmīgas pēdas sabiedrības sociāli nozīmīgos attīstības notikumos

Apdāvinātības veidi

Intelektuālā

Specifiski
akadēmiskā

Radošā:
mākslinieciskā
izpildītājmāksla

Praktiskā

Līderības

Sociālā

APDĀVINĀTĪBAS IZPAUSMES KRITĒRIJI

(pēc R.STERNBERGA)

Pārākuma kritērijs -kad ir iespējami augsti rezultāti jebkura veida uzdevumos;

Retuma kritērijs – kad daudzi līdzīgie skolēni to nespēj;

Produktivitātes kritērijs – ko apdāvinātais ir reāli spējīgs izdarīt atbilstošajā jomā;

Demostrativitātes kritērijs – kad sasniegtos rezultātus apdāvinātais ir spējīgs atkārtot jebkurās citās situācijās;

Vērtīguma kritērijs – ko atbilstošā kultūrvēsturiskā situācijā kā sasniegumu atbilstošā jomā var novērtēt dažādi

Apdāvinātības būtība

Dāvana

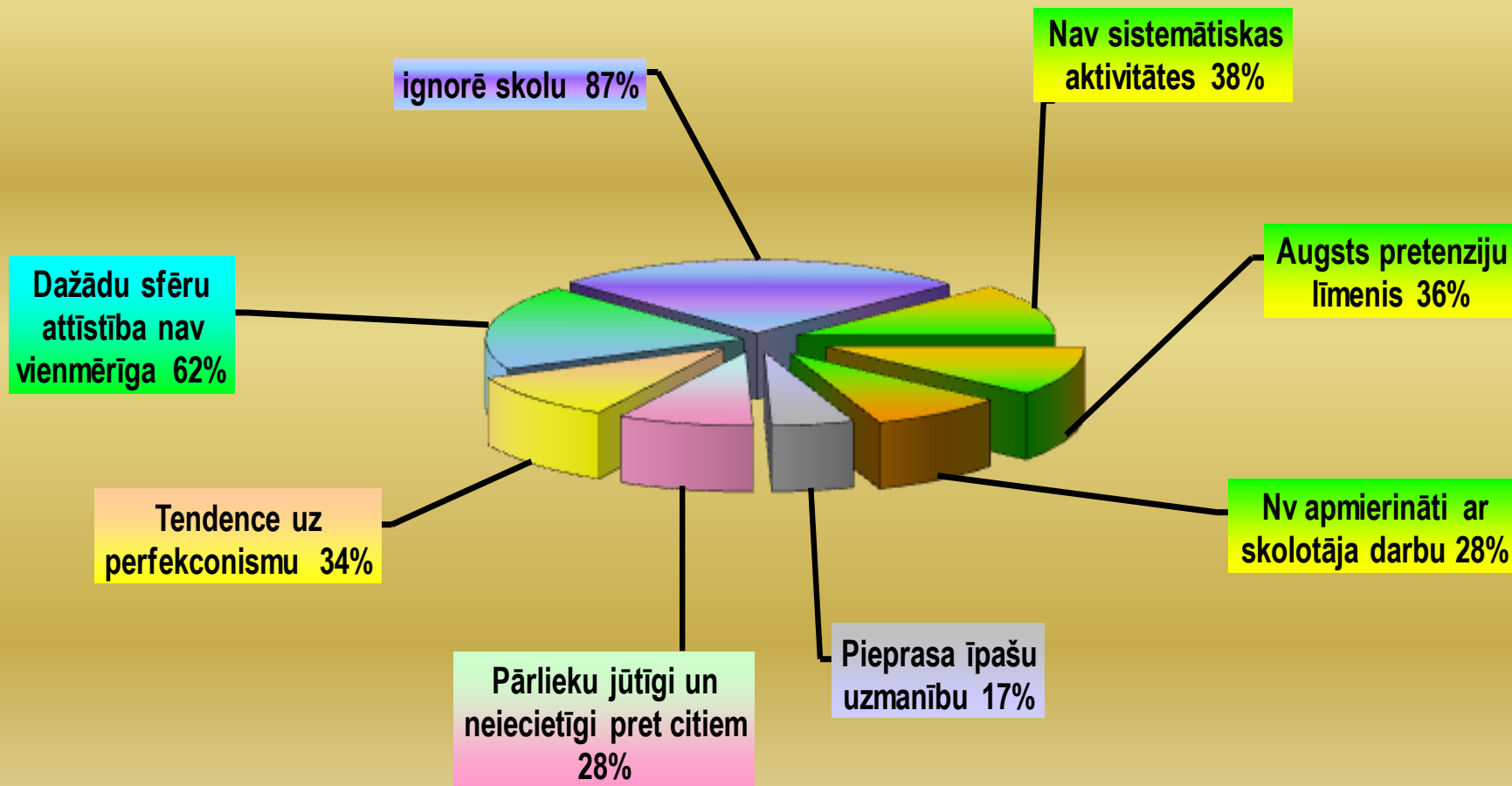
- Pārākums
- Retums

Pārbau- dījums

- Ignorēšana
Nepieņemšana
- Naidīgums

AR APDĀVINĀTIEM BĒRNIEM SAISTĪTĀS PROBLĒMAS

Nepietiek tikai
ar skolotāju
didaktisko
sagatavošanu

Ir
nepieciešama
skolotāju
psiholoģiskā
sagatavotība

Ir
nepieciešama
darba ar
apdāvinātiem
bērniem
specifikas
ievērošana

Kāpēc tik maz programmu, kas orientētas uz apdāvinātiem bērniem?

Vispārizglītojošo skolu skolotāji nav speciāli sagatavoti darbam ar apdāvinātiem

Pirmsskolas iestādēs parasti netiek praktizētas speciālas darba programmas

Parastas skolas neuzņem skolēnus, kas ir jaunāki par 6 gadiem

Specializētas programmas netiek īpaši apmaksātas

Augstākajās mācību iestādēs praktiski nav speciāla skolotāju sagatavošana darbam ar apdāvinātiem bērniem

Skolotāju raksturīgākās īpatnības, kuri nav speciāli sagatavoti darbam ar apdāvinātiem bērniem

(pēc E.Torrensa, L.Hamiltona, F.Mjonka, R.Pirsona u.c.)

Nav spējīgi atpazīt apdāvinātos bērnus

Nav spējīgi izprast viņiem piemītošās problēmas

Bieži vien pret viņiem ir noskaņoti naidīgi

Nepazīst viņiem piemītošās īpatnības

Ir vienaldzīgi pret bērnu problēmām

Diferencējot pieejas pret šādiem bērniem, labākajā gadījumā palielina uzdevumu kvantitāti, bet nevis kvalitāti

BŪTISKĀKĀS ĪPATNĪBAS PROGRAMMĀM, DARBOJOTIES AR APDĀVINĀTIEM BĒRNIEM

Tām noteikti jāievēro
apdāvināto bērnu
intereses

Tām jāatbilst skolēnu
mācīšanas stiliem

Tām nevajadzētu
ierobežot bērnu vēlmes
iedziļināties kādas
problēmas būtībā

Tām jāiziet aiz
vispārpieņemtām
programmas “rāmjiem”

BIOĢENĒTISKIE FAKTORI

Pēdējo gadu eksperimentālie
pētījumi pierāda, ka

*(Plomin R., De Fries I.C., McClearn G.E.,
Rutter M., 1997; Plomin R. & De Fries I.C.,
1998; Thompson L.A. & Plomin R., 2000)*

apdāvinātības genotipiskie faktori
tiek izskatīti kā vadošie.

Apdāvināti bērni

www.youtube.com/watch?v=0REJ-1CGiKU

Sociālie faktori

Sabiedrība ir atbildīga par apdāvinātības attīstības atbilstošas vides nodrošināšanu
((Mjonķš F., Frīmane Dž., Hellers K. u. c.))

Liela loma apdāvinātības attīstībā
“mikrovides” līmenim
*(Mjonķš F., Frīmane Dž., Hellers K.,
Peters V., Loidls H. u.c.)*

“Mikrovides” izpratne

Heller K.A., 1999; Freeman J., 2000; Mönks F.J. 2000

- **Ģimene**
Tuva cilvēka pieķeršanās efekts
- **Ģimenes iekšpersonisko attiecību vide**
- **Starppersonu vide**
- **Mācību iestādes vide**
- **Vienaudži**

Ģimenes ietekme uz apdāvinātību

**Saskarsme
ģimenē**

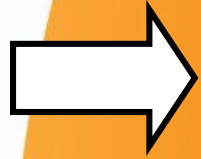
**Identifikācijas
modeļi**

**Bērnu skaits
ģimenē**

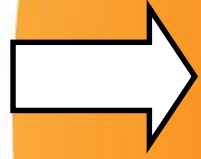
Vecāku pozitīvā ietekme uz apdāvinātību

Nekonformitāte (sava viedokļa izteikšana)

Attiecībās nav vērojamas trauksme un bailes

Neatkarība, ticība saviem spēkiem

Bērnu patstāvības un iniciatīvas atbalsts

Demokrātisks audzināšanas stils, cieņa pret bērnu

Konsekventa, labvēlīga attieksme pret bērnu

SUPERĢENIJS

3-gadīga Čikāgas brīnumbērna IQ = 304

3 gados Kalvins Metterburgs no galvas citē visu Bībeli

Sastāda savas personīgās datorprogrammas

Viņam ir pats augstākais IQ koeficients, kāds ir konstatēts – tā apgalvo zinātnieki!

Viņam ir **fenomenāla atmiņa**, bet spējas uztvert un analizēt informāciju vienkārši netveramas

4 mēn. Kalvins **sācis runāt**

6 mēn. sācis staigāt, sacerēja dziesmiņas un ar tēvu **spēlēja šahu**

1 gadā – runāja un lasīja franču valodā

3 gados – pabeidza vidusskolas programmu un pievērsās padziļinātai fizikas apguvei

Sāka tulkot sengrieķu darbus

Apdāvinātības agrīnās izpausmes

- Mocarts – 3 gados
- Haidns – 4 gados
- Ampērs un Gauss – 4gados
- Rafaels – 8 gados
- Puškins – 8 gados
- Paskāls – 10 gados
- Mikelandželo – 13 gados

Izcilību «mīnusi»

- Einšteins – vēlu sāka runāt
- Maijers, Dekarts – skolā tika uzskatīti par nespējīgiem
- Dekarts, Skots – slikti mācījās
- Edisons – kā nespējīgs tika izņemts no skolas
- Hēgelis – augstskolā filozofijā tika uzskatīts par idiotu

Daudzu valstu zinātnieku pētījumi liecina,
ka apmēram **15 - 30%**
no vidusskolu nepabeigušajiem skolēniem
ir bijuši apdāvināti.

(*Mönks F.J, Eyre D., Clark C. & Callow R., Freeman J.,
Бабаева Ю.Д., Савенков А., и.с.*)

APDĀVINĀTĪBA

▶ Tā pirmām kārtām ir nevis kvantitatīva, bet gan **kvalitatīva problēma.**

Psihologijai vajag orientēties nevis uz tās mērīšanu, bet gan uz tās analīzi.

(B.Teplovs)

▶ Ar apdāvinātību saprotam izteiktāku nekā vienaudžiem **tieksmi uz mācībām** un īpaši izteiktām radošām spējām.

(N.Leitess)

▶ Apdāvinātība saistāma ar intelektuāli ekstraordināru sasniegumu kongruenci ar garīgo bagātību – personības specifisko fenomenu, kurš bāzējas uz **individuālajiem kognitīvajiem un kreatīvajiem resursiem.**

(N.Višņakova)

Apdāvinātība ir kā specifiska spēju kombinācija, kas ļauj cilvēkam veiksmīgi darboties kādā vienā vai vairākos

darbības veidos.

Skolu mācību programmās sistemātiski palielinās to mācību priekšmetu un aktivitāšu skaits, *kas sekmē kreisās smadzeņu puslodes attīstību*

Tajā pašā laikā labās smadzeņu puslodes attīstīšanai un abu pusložu integrācijai nepieciešamo vizuālās, kustību un mūzikas mākslas priekšmetiem veltīto stundu skaits nepiedodami samazinās

Tādā veidā tiek izjaukts dabiskais līdzsvars gan bērnu smadzenēs, gan dvēselē, gan sabiedrībā un tajā notiekošajos procesos, ar visām no tā izrietošajām sekām.

Talantu daudzpusība

- **Leonardo de Vinči** : peldētājs, paukotājs, jātnieks, dejotājs, dziedātājs, dzejnieks, mūziķis un mūzikas instrumentu konstruktors, mākslinieks un mākslas zinātnieks, matemātiķis, mehāniķis, astronoms, geologs, botāniķis, anatoms, fiziologs, militārists, inženieris.
- **Gēte** nodarbojās ar mākslu, skulptūru, arhitektūru, dramaturģiju, dzeju, prozu, kritiku, guva panākumus kā aktieris, režisors, teātra direktors, grāmatu izdevējs, gravieris, alķīmiķis, fiziognomists, anatoms, dārznieks, botāniķis, fiziķis, geologs, optiķis, filozofs, astronoms, jurists, vēsturnieks, mākslas zinātnieks, valstsvīrs, finanšu speciālists, bibliotēkas direktors, ceļotājs.
- **Gotfrīds Leibnics** bija politiķis, vēsturnieks, jurists, filozofs, matemātiķis, pedagogs, diplomāts, ceļotājs.

APDĀVINĀTĪBAS MODELIS

(pēc A.Tannenbauma, 2000)

G – faktora
attīstība

S – faktora
konkrētajā jomā
attīstība

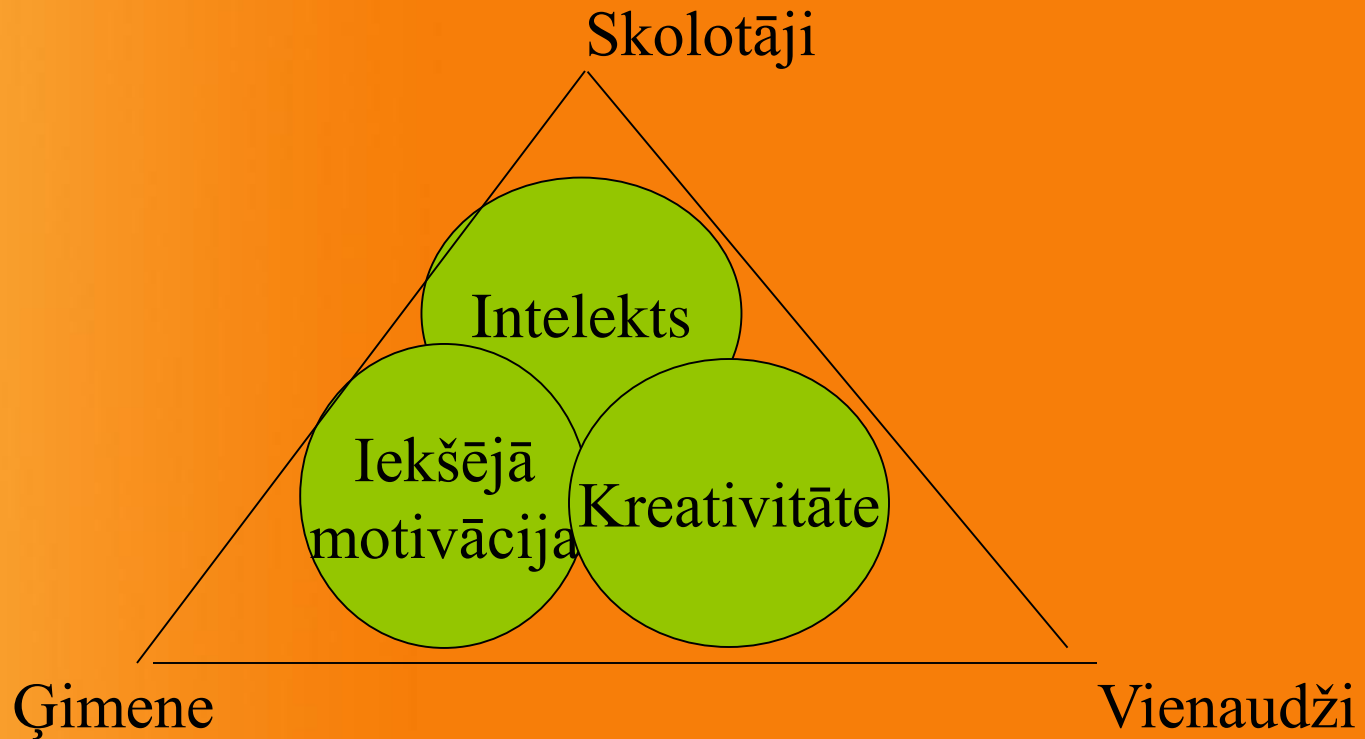
Stimulējošās
vides faktors

Neintelektuālā
rakstura specifiskie
raksturlielumi –
personiskās un
gribas īpatnības

Gadījuma faktori

APDĀVINĀTA BĒRNA MODELIS

(pēc Dž.Renzulli)

Apdāvināto bērnu mācīšanās īpatnības

Intelekti

- Gūst prieku no intelektuālām aktivitātēm.
- Plašs zināšanu krājums par dažādiem tematiem, ko ātri var atsaukt atmiņā.

Motivācija

- Daudz lasa paši, dodot priekšroku grāmatām un žurnāliem, kas paredzēti vecākiem bērniem, nekā viņi paši.
- Tiek galā ar uzdevumiem labi organizētā, mērķtiecīgā un efektīvā veidā.

Kreativitāte

- Bez piepūles aptver pamatprincipus un bieži paši veido jēgpilnus vispārinājumus, iztēlojas stāstus par dažādiem notikumiem, cilvēkiem, objektiem.
- Saskata ko īpašu tur, kur citi to neredz

R. Sternberga un T. Lubarta investēšanas teorija

(Sternberg & Lubart, 1996)

Intelektuālie
resursi

Zināšanas

Kognitīvs
stils

Personība

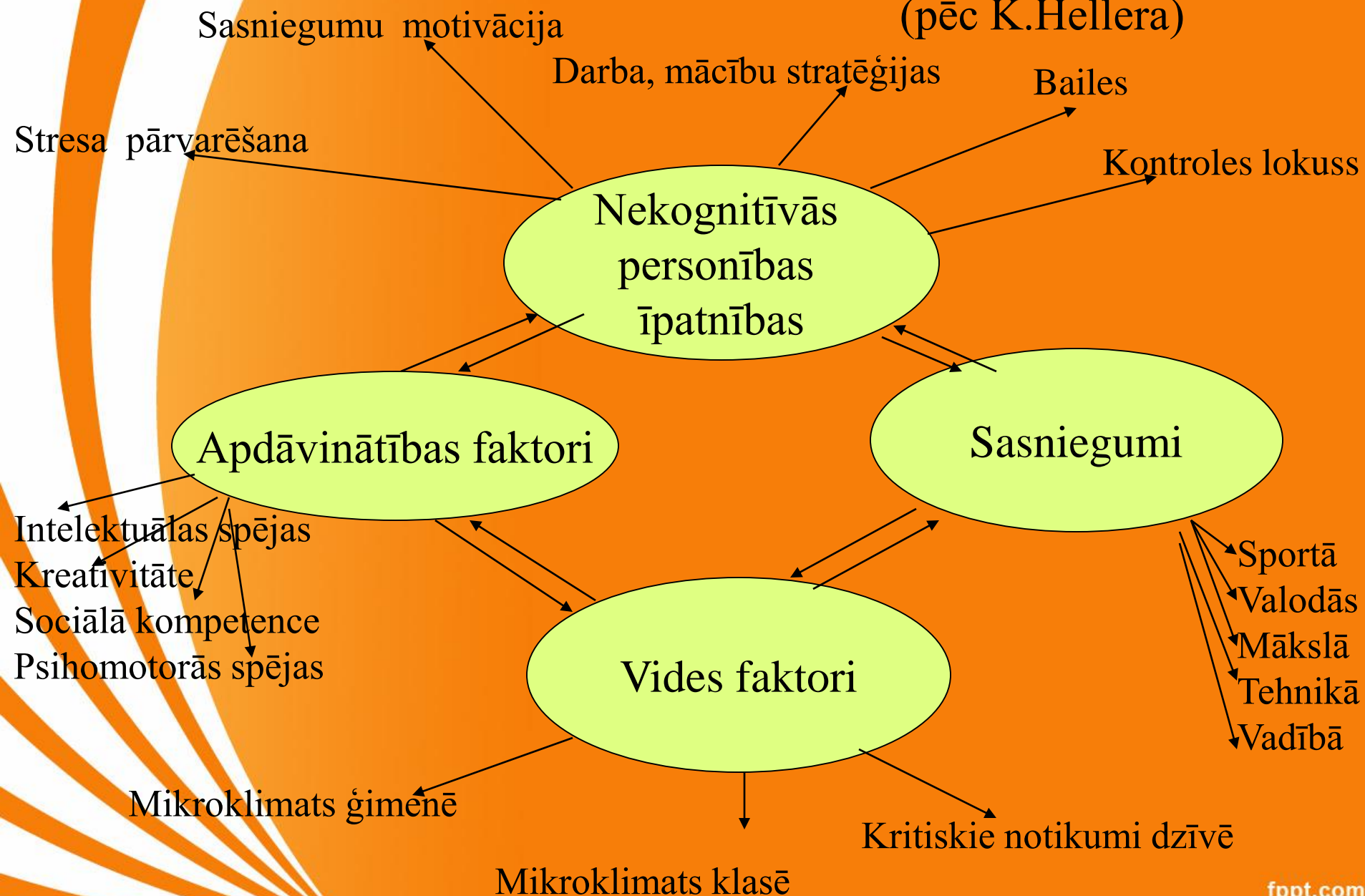
Motivācija

Apkārtējo
cilvēku
atbalsts

APDĀVINĀTĪBAS MODELIS

(pēc K.Hellera)

APDĀVINĀTĪBA: INTELEKTUĀLAIS ASPEKTS

(М.Холодная, 1998)

- Personas, kuriem $IQ > 135$ un īpaši attīstītas vispārējās intelektuālās spējas – **“attapīgie”**
- Personas ar izciliem rezultātiem akadēmiskās izglītības procesā – **“izcilie”**
- Personas ar augstām radošām spējām – **“kreatīvie”**

APDĀVINĀTĪBA: INTELEKTUĀLAIS ASPEKTS

- Personas ar milzīgu arsenālu specifisku zināšanu – **“kompetentie”**
- Personas ar ekstraordināriem intelektuālajiem panākumiem nozīmīgās un vispāratzītās jomās – **“talantīgie”**
- Personas ar ekstraordinārām intelektuālajām iespējām, kas saistītas ar analīzi, vērtējumu un cilvēku ikdienas notikumu zināmu pareģojumu – **“ar dzīves gudrību”**

“DZĪVES GUDRĪBAS”

APDĀVINĀTĪBA IR

(pēc S.Hollideja un M.Čandlera”)

- Vienreizēja notiekošā izpratne
- Orientācija uz citiem cilvēkiem
- Vispārēja kompetence
- Interpersonālas prasmes
- Sociālais kautrīgums

Kopējas pazīmes, kas apdāvinātus bērnus atšķir no citiem

Kolosāla atmiņa

Spējas klasificēt informāciju

Spējas kategorizēt pieredzi

APDĀVINĀTĪBAS ATTĪSTĪBAS PSIHOLOĢISKIE NOSACĪJUMI=

(augsts intelekts + augsta radoša
aktivitāte) x

vides labvēlīgie apstākļi

Radošuma līmeņi

(pēc L. Kitajeva-Smika, 2007)

- **Kompulatīvais līmenis**, kas saistīts ar jau zināmu daudzveidīgu zināšanu un faktu apkopošanu, klasificēšanu un ranžēšanu.
- **Projektīvais līmenis** tiek izmantots tad, kad tiek veidoti vispārināti jauni spriedumi, kuri balstās uz līdz šim iegūtām zināšanām.
- **Insaita-kreatīvais līmenis** saistās ar pēkšņu atklāsmi, kad indivīds atklāj kaut ko jaunu, negaidītu pat pašam priekš sevis.

Kreativitāte un intelekts

Iespējamās savstarpējās mijattiecības:

- *Augsts intelekts – zema kreativitāte.*
- *Augsts intelekts – augsta kreativitāte.*
- *Zems intelekts – zema kreativitāte.*
- *Zems intelekts – augsta kreativitāte.*

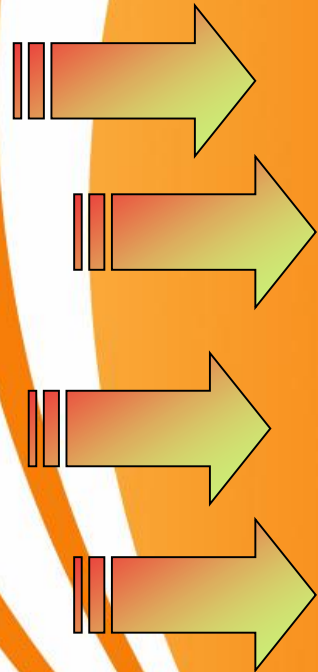
(R. Vaits)

Kreatīvas personības struktūra

(pēc N. Ponomarjova, 1988)

- **Originalitāte;**
- **Atvērtība jaunajai pieredzei, fantāzijām, jūtām;**
- **Darbības emocionālā nokrāsa, motivācija;**
- **Spējas apvienot pretrunas un darboties saskaņoti;**
- **Katras radošas personības unikalitāte.**

Č.Lombrozo ģēniju raksturoja kā vientuļus, aukstus, vienaldzīgus pret ģimenes un sabiedriskiem pienākumiem cilvēkus. Viņu vidū daudz:

- Alkoholīķu un narkomānu (Sokrāts, Seneka, Hendelis, Bloks, Po u.c.)
- Ar epilepsiju slimoja (Maķedonskis, Napoleons, J.Cēzars)
- Ar melanholiju slimoja (Ruso, Šatobrians)
- Ar šizofrēniju slimoja (Dekarts, Paskāls, Ņūtons, Faradejs, Darvins, Platons, Kants, Nīče, Spensers, Džeims u.c.)
- Psihopātu (Ž.Sands, Mikelandželo, Bairons, Gēte)

ĢENIĀLU CILVĒKU DZĪVES GARUMS

- Mocarts – 36 gadi
- Šūberts – 31 gads
- Šopēns – 39 gadi
- Mendelsons – 37 gadi
- Bizē – 37 gadi
- Rafaēls – 37 gadi
- Van Gogs – 37 gadi
- Puškins – 37 gadi
- Bairons – 37 gadi
- Ļermontovs – 26 gadi
- Bloks – 40 gadi
- Čehovs – 43 gadi
- Dž. Dasēns – 42 gadi
- V.Visockis – 42 gadi
- A.Mironovs – 42 gadi
- Van Deiks – 42 gadi u.c.
- Kants – 81 gads
- Tolstojs – 82 gadi
- Galilejs – 79 gadi
- Hobss – 92 gadi
- Šēlings – 80 gadi
- Pitagors – 76 gadi
- Seneka – 70 gadi
- Gēte – 82 gadi
- Ņūtons – 84 gadi
- Spensers – 85 gadi
- Platons – 81 gads
- Sen-Simons – 80 gadi
- Edisons – 82 gadi
- Faradejs – 77 gadi
- Darvins – 73 gadi

Radoša cilvēka potenciāla komponentes

(Т. А. Барышева & Ю. А. Жигалов, 2006)

Radošās spējas

Intelekts

Konverģentā
domāšana

Diverģentā
domāšana

Iztēle

Personības īpatnības

Motīvi

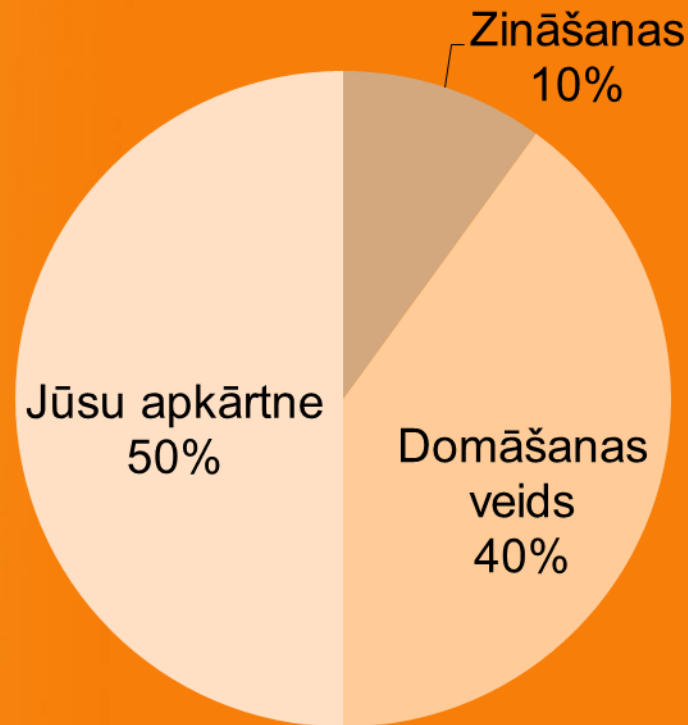
Gribas
īpašības

Kompe
tences
līmenis

Emocion
alitāte

Panākumu zelta formula

(pēc Tomasa Lenāra, ASV, 2008)

Ralfs
Emersons

- Cilvēka dzīvi nosaka viņa domāšanas veids

Džeimss
Alens

- Šodien Jūs atrodaties tur, kur Jūs noveda vakardienas domas. Bet rīt Jūs būsiet tur, kurp Jūs novedīs šodiendienas domas.

Viljams
Arturs Jangs

- Nekas tā neaprobežo cilvēka sasniegumus, kā nabadzīga domāšana; un nekas tā nepavairo viņa sasniegumus, kā viņa bagātīgā domāšana.

Britu akadēmiķa **Redža Revansa** mācību aktivizācijas formula (**Action Learning**)

$$L = P + Q$$

L – mācības
(learning)

P – programmu
zināšanu
kombinācija –
(programmed
knowledge)

Q – iespējas
uzdot
jautājumus
(questions)

Laterālā un vertikālā domāšana

(pēc E. Bono, 1997)

Vertikālā domāšana	Laterālā domāšana
Stabila, prognozējama	Radoša, veidojoša kaut ko jaunu
Attīstās norādītā virzienā	Veido virzienu, rosina uz turpmākiem meklējumiem
Analītiska, posmsecīga	Lēcienvēidīga
Izmanto noliegumus, izslēgšanas metodi, koncentrējas uz vienu risinājumu, atmetot nevajadzīgo	Noliegumu un slēdzienu nav, tiek izmantota jebkura iespēja
Stabilas klasifikācijas, definējumi, apzīmējumi, kategorizācijas	Brīvība no ierobežojumiem
Vairāk paredzami risinājumu virzieni	Mazāk iespējamie risinājumu virzieni
Dominējošās emocijas - pārliecība	Dominējošās emocijas - šaubas

PMI

- **P = Pluss**

Idejas pozitīvās iezīmes
– kāpēc tev tā patīk?

- **M = Mīnuss**

Idejas negatīvās
iezīmes – kāpēc tev tā
nepatīk?

- **I = Interesanti**

Kas idejā ir interesants?

No autobusiem vajadzētu izņemt visus sēdekļus.

P-
M-
I-

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ
"Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība"
Vienošanās Nr.2010/0062/1DP/1.2.1.2.3/09/IPIA/VIAA/003

Ar likumu nosaka, ka visām
automašīnām jābūt spilgti
dzeltenām.

P-

M-

I-

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

“Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība”

Vienošanās Nr.2010/0062/1DP/1.2.1.2.3/09/IPIA/VIAA/003

UZMINI, KO DOMĀJIS DE BONO!

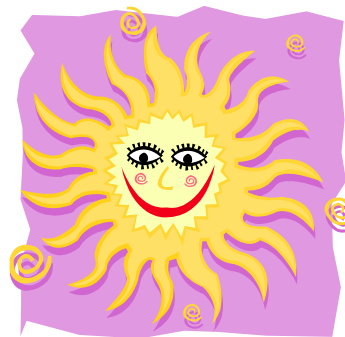

Cilvēkiem būtu jānēsā nozīmītes,
kas norāda, vai viņu noskaņojums
konkrētajā dienā ir labs vai slikts.

P-

M-

I-

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

“Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība”

Vienošanās Nr.2010/0062/1DP/1.2.1.2.3/09/IPIA/VIAA/003

Visiem skolēniem 3 mēnešus

gadā

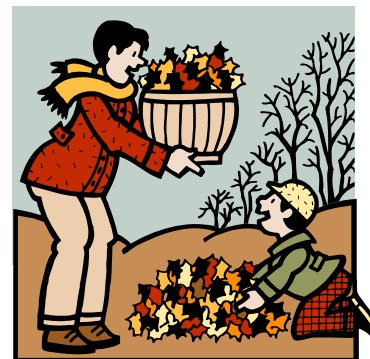
būtu jāstrādā algots darbs?

• P

• M

• I

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

“Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība”

Vienošanās Nr.2010/0062/1DP/1.2.1.2.3/09/IPIA/VIAA/003

Visu Faktoru Aplūkošana

VFA

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

“Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība”

Vienošanās Nr.2010/0062/1DP/1.2.1.2.3/09/IPIA/VIAA/003

VFA = Visu Faktoru Aplūkošana

- Kad tev jāizdara izvēle, jāpieņem kāds lēmums vai kaut ko jāapsver, **vienmēr pastāv daudz faktoru**, kurus tev jāizvērtē.
- Ja tu neņem vērā dažus no šiem faktoriem, tava izvēle konkrētajā brīdī var šķist pareiza, bet **vēlāk var izrādīties, ka izvēle bijusi nepareiza.**
- Kad vērtē citu cilvēku domāšanu, vari mēģināt saskatīt faktorus, ko viņi nav ņēmuši vērā.

Kādi faktori vēl jāņem vērā?

- Māmiņa un tētis dodas iegādāties lietotu automašīnu

- **Viņi ņem vērā šādus faktorus:**
  - ✓ Lai automašīnas pārdevējs ir arī tās īpašnieks.
  - ✓ Automašīnas cena.
  - ✓ Dzinēja jauda un automašīnas ātrums.
  - ✓ Lai visas mehāniskās daļas darbotos nevainojami.

Kādi faktori vēl jāņem

vērā?

- **Viņi ņem vērā šādus faktorus:**
- ✓ Lai automašīnas pārdevējs ir arī tās īpašnieks.
- ✓ Automašīnas cena.
- ✓ Dzinēja jauda un automašīnas ātrums.
- ✓ Lai visas mehāniskās daļas darbotos nevainojami.

- **Pēc VFA:**
- ✓ **Automašīnas veids un krāsa**
- ✓ **Lai tā būtu pietiekami liela visai ģimenei.**
- ✓ **Viņu bērniem automašīna var nepatikt**
- ✓ **Lai gan viņi var atļauties automašīnu nopirkt, varbūt viņi nevarēs atļauties ar to pārvietoties, ja tās degvielas patēriņš būs ļoti augsts**
- ✓ **Automašīnai var nepietikt vietas garāžā (ja viņiem tāda ir)**
- ✓ ...
- ✓ ....

Kā izvēlēties profesiju?

- Veiciet pilnīgu **VFA** izvērtējumu visiem profesijas izvēlē iesaistītajiem faktoriem.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

“Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība”

Vienošanās Nr.2010/0062/1DP/1.2.1.2.3/09/IPIA/VIAA/003

Kā izvēlēties profesiju?

- **VFA** izvērtējums
- ✓ samaksa,
- ✓ cik ļoti tevi darbs interesē vai iepriecina.
- ✓ izaugsmes un paaugstinājuma iespējas,
- ✓ darba kolēģi,
- ✓ darba vide,
- ✓ attālums līdz darba vietai,
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

“Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība”

Vienošanās Nr.2010/0062/1DP/1.2.1.2.3/09/IPIA/VIAA/003

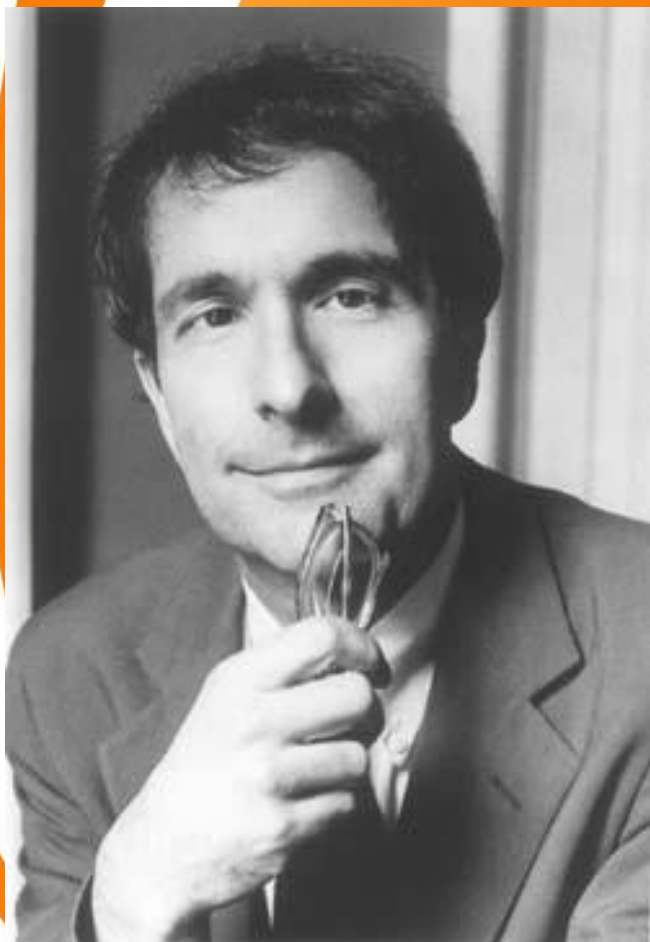
Apdāvinātības modelis

(pēc L. Larionovas, 2007)

intelekts,
kreativitāte,
garīgums.

Ar garīgumu saprotot
spējas darīt labu, veicināt skaistumu,
darīt laimīgus citus, kalpot cilvēkiem.

**“Uzdevums,
kuru mums uzstāda
jaunā tūkstošgade, ir –
noteikt,
ka intelekts un morāle var
palīdzēt veidot pasauli,
kurā vēlētos dzīvot
liels dažādu cilvēku skaits.
Galu galā, sabiedrība,
kuru vada tikai "gudrie" cilvēki,
var pilnīgi iznīcināt sevi
un visu pasauli.”**

/H. Gārdners/

Garīgais

Filozofs
Teorētiķis

Interpersonālais

Politīķis
Tirgotājs
Advokāts
Konsultants

Iekšpersonālais

Pētnieks
Rakstnieks
Uzņēmējs

Vizuāli-
telpiskais

Arhitekts
Skulptors
Jūrnieks

**Daudzveidīgais
intelekts
profesijās**

Ķermeniski-
kinestēziskais

Sportists
Ugunsdzēsējs
Aktieris
Amatnieks

Dabzinātniskais

Botāniķis
Lauksaimnieks
Dabas aizsardzības
speciālists

Matemātiski-
loģiskais

Inženieris
Programmētājs
Grāmatvedis

Verbāli-
lingvistiskais

Žurnālists
Skolotājs
Jurists

Mūzikāli-
ritmiskais

Mūziķis
Komponists
DJ

Apdāvināto bērnu īpatnības

Personības

- Neapmierinātības izjūta
- Augstu mērķu izvirzīšana
- Vajadzība pēc uzmanības
- Perfekcionisms
- Kritiskums
- Neatkarība
- Oriģinalitāte
- Izvairīšanās no kompromisiem
- Interese par filozofiskās dabas jautājumiem
- Īpaša vērtību sistēma
- Iekšējais kontroles lokuss
- Nestabils, neadekvāts pašvērtējums
- Nonkonformisms
- Tieksme uz līderību
- Slikta adaptācijas spējas

Gēniji, kuri "pārkāpa" likumus

(pēc Dž. Landrama, 1997)

Viņiem piemita izteikts entuziasms, intuīcija un paredzēšanas māksla, fenomenālas darbaspējas, pārliecinātība par sevi, tieksme uz risku un nepatika pret jebkuriem likumiem...

Mākslinieki (Pablo Pikasso un Frenks Raitis)

Biznesmeņi (Rupert Merdaks un Helēna Rubiņšteina)

Mākslas darbinieki (Edīte Piafa, Volts Disnejs, Aisedora Dunkana)

Politiķi (Napoleons un Hitlers)

Zinātnieki Hovards Hjūzs un Nikola Tesla

Sabiedriskie darbinieki (Marija Montesori un Amēlija Erharte)

"...Viņi bija normāli cilvēki ar anormālu mērķtiecīgumu un enerģiju..."

Pēc Dž.Landrama viņiem piemita 7 būtiskas personības iezīmes: Intuīcija, Pašcieņa, Tieksme uz risku, Dumpinieka gars, Gribasspēks, Darbaspējas, Neatlaidība.

Apdāvināto bērnu īpatnības

Intelektuālajā sfērā:

- Izteiktas intereses noteiktajā jomā (daudz jautājumu par to).
- Vārdu krājums attiecīgajam vecumam neparasti plašs, spēja izteikties brīvi un nepiespiesti.
- Ļoti laba atmiņa, spēja ātri iegaumēt dažādus faktus.
- Daudz lasa, spēja analizēt izlasīto un priekšroku dod nopietnām grāmatām, kas domātas pieaugušajiem.
- Labas uztveršanas spējas un prasme izdarīt loģiskus secinājumus, vispārinājumus.
- Sarežģītus jautājumus cenšas atrisināt patstāvīgi, rodot neparastus, savdabīgus risinājumus.
- Ir labas novērošanas spējas, paši meklē līdzības un atšķirības, nosakot būtisko.

Apdāvināto bērnu īpatnības

Fizioloģiskās

- paaugstināta aktivitāte
- atpaliek roku motorikas attīstība
- intelektuālās un fiziskās attīstības nevienmērīgums
- nestabila redze (grūtības ar redzes fokusēšanu)

Apdāvināto bērnu īpatnības

Psihiski emocionālās:

- ideālisms
- paaugstinātas prasības
- bagāta izdoma, fantāzija
- emocionālā nelīdzsvarotība
- nepacietība
- viegla ievainojamība
- grūtības ar pašuztveri
- dziļas, intensīvas emocijas
- tendence uz izolāciju, depresiju
- hiperjūtīgums

Apdāvināto bērnu īpatnības

Sociālajā sfērā:

- Nepadodas vairākumam, saglabā individualitāti.
- Autoritātes viedoklis tiek vērtēts, tikai tad pieņemts.
- Labprāt uzņemas atbildību, ir vēlme būt situācijas noteicējam.
- Attiecības ar vienaudžiem var veidoties dažādi, pārsvarā draugus izvēlas attīstības ziņā līdzīgus.

Apdāvināto bērnu īpatnības

Motivācijas sfērā:

- Noteiktās problēmās atraisās, strādā neatlaidīgi, lai paveiktu iesākto līdz galam.
- Šiem bērniem nav nepieciešama ārējā motivācija, lai pabeigtu iesākto darbu.
- Ikdienas uzdevumi viņus garlaiko.
- Ir paškritiski un bieži rodas neapmierinātība gan ar darbības ātrumu, gan sasniegto rezultātu.
- Pašu izvirzītos augstos mērķus cenšas sasniegt patstāvīgi, skolotāja norādījumi nepieciešami tikai atsevišķos gadījumos.
- „Pieaugušo” problēmas interesē vairāk nekā vienaudžu jautājumi (politika, seksualitāte, reliģija, filozofija u.c.)

Faktori, kas bremzē apdāvinātības attīstību

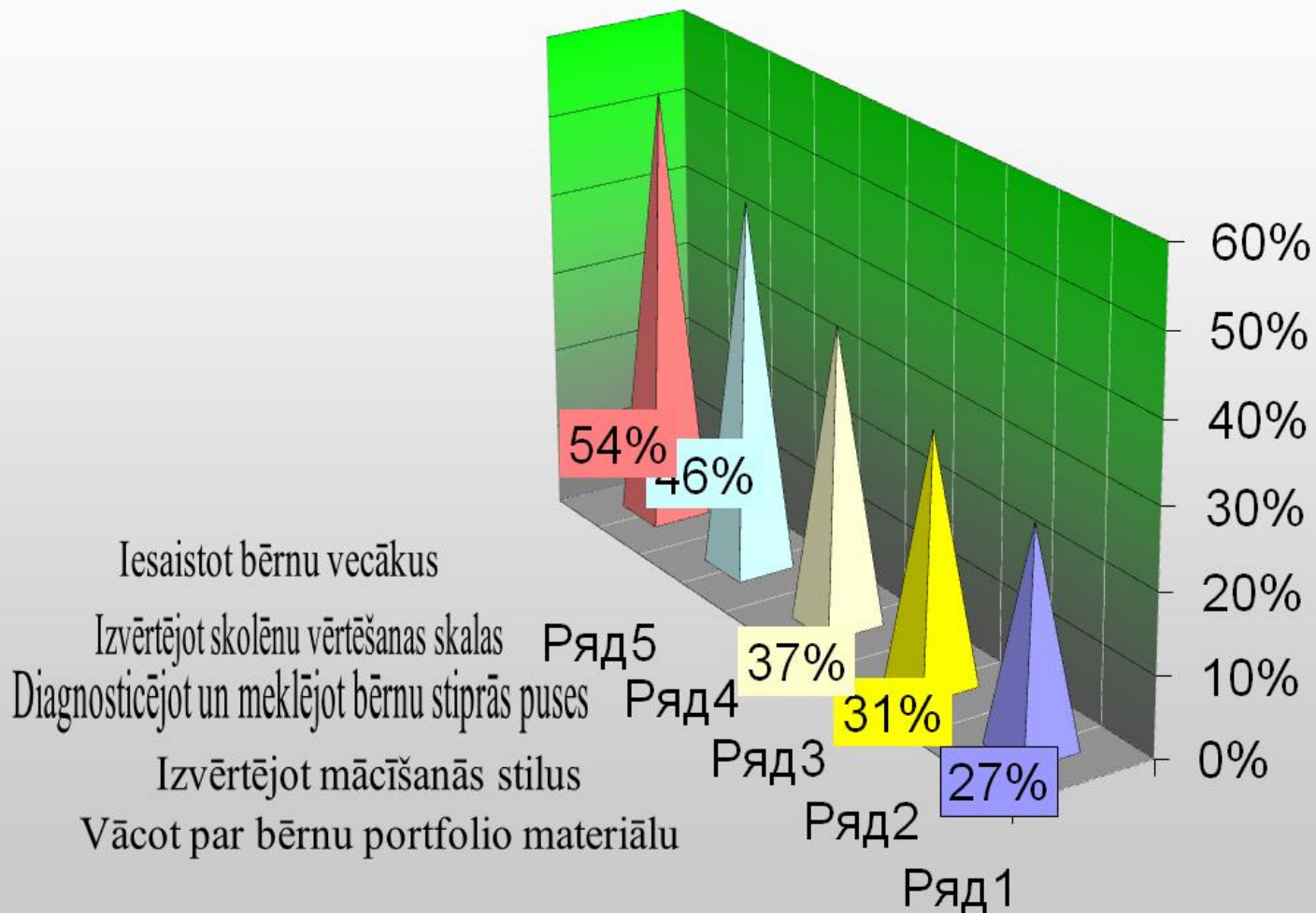
Ārējie –

- Ģeogrāfiskais izvietojums
- Materiālā nodrošinātība
- Vecāku neieinteresētība
- Skolotāju nepietiekoša profesionalitāte
- Apkārtējo attieksme (kritika, atbalsta trūkums)

Mācību programmu izstrādes principi strādājot ar apdāvinātiem bērniem (pēc H.Pasova)

- Mācību programmai jāorientējas uz produktīvās domāšanas attīstību, kā arī praktisko iemanu attīstību;
- Mācību programmām jāpiemērojas aizvien mainīgajiem apstākļiem un jaunai informācijai,
- Tām ir jāveicina bērnu apziņas un pašapziņas veidošanās, citu cilvēku izpratne, savstarpējās mijiedarbības prasmju attīstība;
- Tām jāatbalsta pašu bērnu iniciatīva un patstāvība mācībās un attīstībā.

TIPISKĀKIE ILGLAICĪGIE MODEĻI DARBAM AR APDĀVINĀTIEM BĒRNIEM

*Tas, kurš pilnveidojas tamdēļ, lai palīdzētu citiem,
viņam pat no Debesīm palīdzēs mācīties un mācīt.*

Nav iespējams izrakt bedri citā
vietā – visu laiku rokot tikai
dziļumā

Lai augtu – vajag no kaut kā atteikties

Ja vēlaties produktīvi domāt,
kontaktējaties ar cilvēkiem, kuriem
tas jau piemīt

Paldies par uzmanību!

Irēna Kokina
Daugavpils Universitāte
irena.kokina@du.lv